

NATIONAL AVIATION UNIVERSITY
Department of English Philology and Translation
(Ukraine)

SIBERIAN FEDERAL UNIVERSITY
Department of Business Foreign Language
(Russian Federation)

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
Institute of East Slavonic Philology
(Republic of Poland)

General and Specialist
Translation / Interpretation:
Theory, Methods, Practice

Kyiv
AgrarMedia Group
2017

УДК: 81' 25 (063)(081)
ББК Ш107я431
Ф 296

Факховий та художній переклад: теорія, методологія, практика: збірник наукових праць / за заг. ред. А.Г. Гудманяна, С.І. Сидоренка. – К.: Аграр Медіа Груп, 2017. – 468 с.

Збірник містить статті учасників X Міжнародної науково-практичної конференції з питань теорії та практики перекладу, що відбулась 7-8 квітня 2017 року на кафедрі англійської філології і перекладу Національного авіаційного університету (м. Київ, Україна).

Спеціальний и художественный перевод: теория, методология, практика: сборник научных трудов / под общей ред. А.Г. Гудманяна, С.И. Сидоренко. – Киев: Аграр Медіа Груп, 2017. – 468 с.

Сборник содержит статьи участников X Международной научно-практической конференции по актуальным вопросам теории и практики перевода, которая состоялась 7-8 апреля 2017 года в Национальном авиационном университете (г. Киев, Украина).

General and Specialist Translation / Interpretation: Theory, Methods, Practice: International Conference Papers. – Kyiv: AgrarMedia Group, 2017. – 468 p.

The book contains papers presented by the participants of the 10th International Conference on theory and practice of translation / interpretation at the National Aviation University (Kyiv, Ukraine) on 7-8 April 2017.

Головний редактор:

А.Г. Гудманян, доктор філологічних наук, професор
(Національний авіаційний університет, Україна)

Редакційна колегія:

З.З. Кіквідзе, доктор філологічних наук, професор
(Тбіліський державний університет імені Іване Джавахішвілі, Грузія)
Л.В. Коломісць, доктор філологічних наук, професор
(Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна)
І. Любоха-Круглік, доктор філологічних наук, професор
(Сілезький університет в Катовіце, Республіка Польща)
О. Малиса, доктор філологічних наук
(Сілезький університет в Катовіце, Республіка Польща)
Г.В. Межжеріна, доктор філологічних наук, професор
(Національний авіаційний університет, Україна)
В.А. Разумовська, кандидат філологічних наук, доцент
(Сибірський федеральний університет, Російська Федерація)
С.І. Сидоренко, кандидат філологічних наук, доцент
(Національний авіаційний університет, Україна)

Рекомендовано до друку вченою радою Навчально-наукового гуманітарного інституту Національного авіаційного університету (протокол № 2 від 15.03.2017 р.)

ISBN 978-617-646-392-4

© Колектив авторів, 2017
© Національний авіаційний університет, 2017

Психолінгвістичні та комунікативно-прагматичні виміри в міжмовних трансформаціях інформації

Процес міжмовних трансформацій як засіб комунікації супроводжує всю історію людства і викликає величезний інтерес у лінгвістів, філософів, педагогів, психологів, соціологів, культурологів за всіх часів. Розглянемо це питання з точки зору психолінгвістичних та комунікативно-прагматичних вимірів.

Комунікація – це основний процес життєдіяльності людини і соціально обумовлений процес передачі та сприйняття інформації, який складається з створення та сприйняття лінгвістичних кодів і забезпечує специфічну зміну між екстеріорізацією (перехід дії з внутрішнього в зовнішній план) духовної діяльності і зворотним перетворенням екстеріорізованої (орієнтованої на зовнішній світ) духовної діяльності в зміст свідомості [1, с. 222].

Актуальність дослідження визначається тим, що прогалини в автентичності міжмовних трансформацій залишаються, не зважаючи на сучасні тенденції до світової глобалізації та процеси міжкультурної комунікації – взаємодії як мінімум двох комунікативних суб'єктів, які належать до різних мовних соціумів і, як наслідок, взаємодія різних національних мовних кодових систем – «Мови соціалізації» (МС).

Мета дослідження полягає у виявленні характерних особливостей і нових можливостей дослідження у теорії та практиці міжмовних трансформацій.

Предметом дослідження є прагма-семантичні ознаки в сучасній англійській мові та способи їх відтворення українською.

Об'єкт дослідження: ідіоматичні вирази англійської мови та шляхи їх перекладу.

Завдання: розробити технологію для забезпечення аутентичності розуміння їх лексичного значення, яка відкриває можливості коректного використання суб'єктами різних «мов первинної соціалізації» (МПС) для досягнення автентичності. Пропонована технологія заснована на створенні *тлумачної формули значення ідіоми (ТФЗІ)* для можливості повного і однозначного опису сутності ідіом в мовах для визначення ВІВ (вектор інформаційної відповідності), що забезпечує автентичність міжмовних трансформацій.

Процес формування інформації у свідомості людини – складна багаторівнева структура взаємодії процесів відображення і мислення.

На елементарному психолінгвістичному рівні загальні етапи процесу формування інформації та функції суб'єктів комунікації з різними МС можна показати наступною схемою:

1. Функції *відправника*:

1.1. Комунікативний намір – процес формування інформації (дискурс) [2];

1.2. Кодування інформації (акустичне, графічне, акусто-графічне) у «Мові кодування інформації» (МКІ);

1.3. Передача цієї закодованої інформації (акустична, графічна, акусто-графічна) у МКІ.

2. Функції *одержувача*:

2.1. Прийом закодованої інформації (акустичної, графічної, акусто-графічної) у МКІ;

2.2. Процес пошуку «інтерпретанта» [3, с. 48], тобто обсяг інформації, що виникає в результаті декодування закодованої інформації з метою формування дискурсу мінімум на двох рівнях: лексико-семантичному і граматико-семантичному, лексико-семантичний аспект носить більш явний характер;

2.3. Процес кодування інформації (акустичне, графічне, акусто-графічне) у системі «Мова декодування інформації» (МДІ).

3. Комунікації, як результат взаємодії суб'єктів з різними МС, тобто здійснення міжмовних трансформацій.

Обмін інформацією між носіями різних МС постає не тільки й не стільки як обмін інформацією, а як інтеракція. Інформація сприймається через культуру і мову народу (картини миру) [4], і це часто призводить до комунікативних бар'єрів.

Критерії успішності / неуспішності міжмовних трансформацій.

Розглянемо з точки зору прагматики ефективність комунікації. Успішність можливо перевірити методом використання *інформаційно-кореляційного* критерію розмежування (ІКРР) [2] для знаходження максимального збігу, тобто інформація на «вході» і «виході» повністю автентична. «...при перекладі неминучі втрати, тобто має місце неповна передача значень», – вважає Л.С. Бархударов і робить висновок, що «текст перекладу ніколи не може бути повним і абсолютним еквівалентом тексту оригіналу» [5, с. 34].

Т.ч. виникає необхідність *створення узгоджених вимог* до міжмовних трансформацій інформації, в результаті взаємодії яких буде досягнута автентичність:

1. максимальне дотримання:

1.1. комунікативно-функціональної еквівалентності, тобто досягнення максимального збігу інформації оригіналу в перекладі без змін

або спотворень. Еквівалентність полягає в максимальній ідентичності всіх рівнів змісту текстів оригіналу і перекладу. Одиниці оригіналу і перекладу можуть бути еквівалентні один одному на всіх п'яти рівнях: 1) мета комунікації; 2) опис ситуації; 3) висловлювання; 4) повідомлення; 5) мовні знаки або тільки на деяких з них.

«Межею перекладацької еквівалентності є максимально можлива (лінгвістична) ступінь збереження змісту оригінала при перекладі, але в кожному окремому перекладі змістова близькість до оригіналу в різному ступені і різними способами наближається до максимальної» [6, с. 51].

1.2. «повноцінності», тобто вичерпна передача інформації оригіналу [7];

1.3. інваріантності, тобто збереження необхідної і достатньої частини інформації;

1.4. емпіричності, тобто зіставлення великого числа виконаних перекладів з їх оригіналами і з'ясування, на чому ґрунтується їх еквівалентність [8].

Таким чином, не тільки оригінал, але і різномовні переклади одного й того ж літературного джерела розрізняються характером осмислення, соціальним значенням і репутацією, які викликані своєрідністю сприйняття оригіналу перекладачем, різносистемністю мов, відмінностями соціокультурного середовища і т.ін.

2. дотримання норми перекладу:

2.1. жанрово-стилістичної, тобто вимога відповідності перекладу текстів аналогічного типу в мові перекладу і стилістичним особливостям типу тексту, до якого належить переклад;

2.2. перекладацької мови, тобто дотримання правил норм і узуса (загальноприйнятого носіями даної мови вживання мовних одиниць (слів, стійких зворотів, форм, конструкцій) іноземної мови з урахуванням узуальних особливостей текстів цією мовою;

2.3. конвенціональної, тобто досягнення максимальної близькості перекладу до оригіналу, здатності повноцінно замінювати оригінал як в цілому, так і в деталях;

2.4. прагматичної, тобто забезпечення прагматичної цінності перекладу. Прагматичні умови збереження достовірності інформації від спотворень можуть призвести до вимушеної часткової або повної відмови від дотримання норм перекладу, до заміни будь-яким іншим видом передачі змісту оригіналу, що претендують тільки на автентичність інформації, яка передається.

Однак, головне в будь-якому перекладі – це передача інформації. Всі інші її види та характеристики: функціональні, стилістичні (емоційні), стильові і т. ін. не можуть бути передані без відтворення змістової інформації, тому що весь інший зміст компонентів

нашаровується на змістову інформацію, витягується з неї, підказується нею, трансформується в образні асоціації і т. ін.

Інформаційно-комунікативні бар'єри на рівні акусто-графічного коду (АГК)

Процес комунікації носить двосторонній характер. Відправник інформації виходить з пресупозиції (суми попередніх знань), програмує адекватне розуміння повідомлення. Відправнику інформації доводиться кодувати в АГК тільки частину повідомлення і сподіватися, що одержувач сам доповнить інше. Але обсяг значень АГК ширше, ніж кількість підстатей у словнику, і тому важко передбачити, у якому напрямку буде проходити розвиток. Багатий словниковий запас мовної особистості дає можливість здійснювати аутентичний вибір мовних засобів, але «у соціумі завжди знайдуться інші індивіди, яким цей знак незнайомий, і вони неправильно його розуміють і тим самим нададуть йому нового значення, демотивувавши його, а за тим виступлять подальшим поширювачем нового розуміння» [9, с. 287-288], а при міжмовних трансформаціях виникає проблема культурного бар'єра, культурного компонента, отже ризик інформаційних викривлень зростає ще більше [10].

З метою повного розуміння і дотримання смислу, стилістичного і емоційного забарвлення інформації потрібно пам'ятати, що розуміння частини неможливо без розуміння цілого, але розуміння цілого, в свою чергу, передбачає розуміння і правильну інтерпретацію частин.

Таким чином виникає необхідність у знаходженні внутрішньомовних лексичних відповідностей, міжмовних лексичних відповідностей, а також пошуку вектора інформаційної відповідності (ВІВ).

Існує важлива різниця між «дивінаторним» (інтуїтивним) і ІККР пошуку ВІВ по суті в ідіомах, які підлягають перекладу. Основою є аналіз можливих кореляцій інформаційних масивів, які містяться в ідіомах різних мов. ІКК базується на наявності або відсутності кореляції по суті (ВІВ), яка зберігається в інформаційних масивах.

Структура та приклад побудови ТФЗ і знаходження ВІВ

Green pea (зелений горошок) (англ.)	Жовтодзьобе горобеня (yellow beak sparrow) (укр.)
1. аналітичний опис (тлумачення) сутності (значення) словосполучення: 1.1. пряме значення	
Green pea – квіткова рослина з родини бобові (лат. Pisum). Цінний продукт харчування. Зелений колір свідчить про незрілість, недоспілість [11]. Зелений горошок – квіткова рослина з родини бобові (лат. Pisum). Цінний	Жовтодзьобе горобеня – маленький сірий пташа з ряду горобцеподібних (лат. Passeriformes). Жовтизна близько дзьоба – характерна особливість пташенят [13; 14, с. 134-135].

продукт харчування. Зелений колір свідчить про незрілість, недоспілість [12, с.137].	Yellow beak sparrow – маленький сірий пташа з ряду горобцеподібних (лат. Passeriformes). Жовтизна близько дзьоба характерна особливість пташенят [15].
Green pea ∩ зелений горошок	Yellow beak sparrow ∩ Жовтодзьобе горобеня
1.2.переносне	
Green pea – не має життєвого досвіду; недосвідчений. Зелений горошок – немає.	Yellow beak sparrow – немає. Жовтодзьобе горобеня – не має життєвого досвіду; недосвідчений; не досяг повної зрілості (про людей, птахів, тварин і т. ін.), перебуває в дитячому віці; малолітній [14, с.380].
Green pea ∪ Зелений горошок	Yellow beak sparrow ∪ Жовтодзьобе горобеня
2. аналітичний опис (тлумачення) функціональної суті	
Green pea – людина, що відрізняється від інших відсутністю достатнього життєвого досвіду, потрібних знань. Зелений горошок – немає.	Yellow beak sparrow – людина, що відрізняється від інших; не має достатнього життєвого досвіду, потрібних знань. Жовтодзьобе горобеня – немає.
Green pea ∪ Зелений горошок.	Yellow beak sparrow ∪ Жовтодзьобе горобеня
3. синонім	
Green pea – недосвідченість. Зелений горошок – незрілість.	Yellow beak sparrow – маленьке пташеня. Жовтодзьобе горобеня – не нюхати пороху [16].
Green pea ∪ Зелений горошок	Yellow beak sparrow ∪ Жовтодзьобе горобеня
4. антонім	
Green pea – освіченість. Experience is the father of wisdom [17]. Зелений горошок – зрілість.	Стріляний (старий) горобець – про того, хто мав великий досвід, кого важко обдурити [16]. Жовтодзьобе горобеня – дорослий птах.
Green pea ∪ Зелений горошок	Yellow beak sparrow ∪ Жовтодзьобе горобеня
5. Об'єкт \ суб'єкт	
Green pea – суб'єкт. Зелений горошок – об'єкт.	Yellow beak sparrow – об'єкт. Жовтодзьобе горобеня – суб'єкт.
Green pea ∪ Зелений горошок	Yellow beak sparrow ∪ Жовтодзьобе горобеня

6. Стилiстична функцiя: - позитивна конотацiя (+ наявнiсть, – вiдсутнiсть)	
Green pea – Зелений горошок +	Yellow beak sparrow + Жовтодзьобе горобеня –
Green pea ⇆ Зелений горошок	Yellow beak sparrow ⇆ Жовтодзьобе горобеня
- негативна конотацiя	
Green pea + Зелений горошок –	Yellow beak sparrow – Жовтодзьобе горобеня +
Green pea ⇆ Зелений горошок	Yellow beak sparrow ⇆ Жовтодзьобе горобеня
- нейтральна конотацiя	
Green pea – Зелений горошок +	Yellow beak sparrow + Жовтодзьобе горобеня –
Green pea ⇆ Зелений горошок Green pea ∩ Жовтодзьобе горобеня	Yellow beak sparrow ⇆ Жовтодзьобе горобеня
7. Кореляцiя значень	
Green pea ⇆ Зелений горошок	Yellow beak sparrow ⇆ Жовтодзьобе горобеня
8. Загальний висновок: наявнiсть/вiдсутнiсть кореляцiйних зв'язкiв	
Green pea ⇆ Зелений горошок Yellow beak sparrow ⇆ Жовтодзьобе горобеня Green pea ∩ Жовтодзьобе горобеня Жовтодзьобе горобеня ∩ Green pea	

За результатами дослідження можна зробити висновок, що незважаючи на те, що центральні АГК корелюють за суттю інформації, в ідіомі вони можуть не корелювати між собою і для ВІВ цих значень необхідно шукати кореляцію значень від інших ідіом мови.

Мета полягає в тому, щоб обрати спосіб перекладу, здатний забезпечити повне розуміння інформації, особливостей їх граматичного, лексичного і стилістичного вживання, закладених в АГК, ідіомах і т.ін., а не забезпечити кореляцію за рахунок випадкового збігу інформації за елементами.

Література

1. Менг К. Семантические проблемы лингвистического исследования коммуникации// Психолингвистические проблемы семантики. – М.: Наука, 1983. – С.222-256.
2. Солдатова Л.П. Актуальність сутності дискурсу як необхідності // Актуальні проблеми філології та американські студії: Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції. 21-23 квітня 2010р.: В 2т. – Т. 2 / За заг.ред. А.Г.Гудманяна, О.Г.Шостак. – К.: Вид-во Європейського ун-ту, 2010. – с. 317-320 (402 С.)
3. Пирс Ч.С. Логическое основание теории знаков. – СПб.: Алтея. 2000. С.46-74.
4. Голубовська І.О. Етнічні особливості мовних картин світу.

Монографія. 2-е вид., випр. і доп. – К.: Логос. 2004. – 284 с. **5.** Бархударов Л.С. Язык и перевод (Вопросы общей и частной теории перевода. – М., «Межд. отношения», 1975. – 240 с. **6.** Комиссаров В.Н. Эквивалентность перевода при передаче функционально-ситуативного содержания оригинала// В кн. Теория перевода (лингвистические аспекты). Комиссаров В.Н. Учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. – М.: Высш. шк., 1990. –С. 51-68. **7.** Федоров А.В. Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы): учеб. пособие для ин-тов и факультетов иностр. языков / А.В. Федоров. – 5-е изд. – СПб.: Филологический факультет СПбГУ: М.: ООО «Издательский Дом «ФИЛОЛОГИЯ ТРИ». 2002. – 416 с. **8.** Комиссаров В.Н. Современное переводоведение. Учебное пособие. – М.: ЭТС. – 2001. – 424 с. **9.** Безпаленко А.М. Слово в аспекті гештальт-теорії. Принцип суміжності. Дис....доктора філол.наук. – Київ. 2010. – 491 с. **10.** Soldatova Lesia. Peculiarities of «Language of primary socialization» using in the practice of «Language of secondary socialization» teaching// 5rd International Conference «Topics in Applied Linguistics: Social, Cultural and Affective Influences on Language Processes» Department of Applied Linguistics Institute of English University of Opole. 2015 // [http:// www.tal.uni.opole.pl](http://www.tal.uni.opole.pl). **11.** <https://en.wikipedia.org/wiki/Pea>. **12.** <https://uk.wikipedia.org/wiki/Горошок>. **13.** https://uk.wikipedia.org/wiki/Словник_української_мови:_в_11_том_ах._Том_2,_1971._с._134-135. **15.** <https://en.wikipedia.org/wiki/Sparrow>. **16.** <http://dovidka.biz.ua/antonimi-do-frazeologizmiv>. **17.** <http://idioms.thefreedictionary.com/experience>.

Ірина Струк, Катерина Отрішко
м. Київ, Україна

Граматичні особливості українського перекладу англomовної художньої прози

Граматичні явища у творах відомого американського письменника Дена Брауна «Код да Вінчі» та «Цифрова фортеця» – це свого роду випробування для перекладача, оскільки синтаксичні конструкції з неособовими формами дієслова не мають прямих відповідників в українській мові. Лише певна кількість українських на англійських висловлювань мають схожу синтаксичну структуру та порядок компонентів. При перекладі більшість речень підлягає застосуванню граматичних трансформацій, що має спрямовуватися на адекватну передачу смислу граматичних вживань й враховувати норми художнього перекладу [1, с. 22].

Граматичні характеристики художнього стилю – це особливий та своєрідний стиль мовлення, який полягає у виборі влучних мовних